

ניהול מריבות

אחד מהשטחים המרכזיים בו נדרש ההורה או המלמד להפעיל את סמכותו, היא ניהול מריבות. "הוא הרביץ לי, לקח לי, משך לי"... ועוד אלף ואחד סיפורים שלא נגמרים.

כמובן שבכל מקרה צריך להפעיל שיקול דעת לגופו של ענין, אבל יש כמה עקרונות שנכונים לכל מקרה.

נפתח בסיפור מוכר ויפה.

משפט שלמה

שתי נשים התגוררו בבית אחד, ולשתיהם נולדו בשעה טובה בנים זכרים. השמחה לא האריכה זמן רב, כי באמצע הלילה מת אחד הילדים. האמא של המת לא ויתרה,

ובהחלטה של רגע - החליפה את הבן המת בבן החי. את המת הניחה אצל השניה ואת החי לקחה אליה.

למחרת התחיל ויכוח למי שייך הילד החי, והם ניגשו למשפט לפני שלמה המלך. במשפט הם הציגו את טענותיהם - "וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֶרֶת: לֹא כִּי בְנִי הָחִי וּבֶנְךָ הָמֵת, וְזֹאת אֲמַרְתָּ לֹא כִּי בֶנְךָ הָמֵת וּבְנִי הָחִי" (מלכים א' ג, כב).

שלמה המלך שומע, **וחוזר על דבריהם** (שם כג): "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: זֹאת אֲמַרְתָּ זֶה בְנִי הָחִי וּבֶנְךָ הָמֵת, וְזֹאת אֲמַרְתָּ לֹא כִּי בֶנְךָ הָמֵת וּבְנִי הָחִי".

והסוף ידוע - שלמה המלך הכריע: חותכים את הילד לשתיים, כל אחת חצי!

אחת הנשים הסכימה להצעה, והשניה מתוך רחמים על הילד סירבה בנחרצות, והודיעה: אני מוותרת על החצי שלי, ובלבד שהילד ישאר חי! - וכמובן... זו האמא האמיתית.

נחזור לרגע לאמצע המשפט: כל אשה טוענת שהבן החי הוא שלה, **ושלמה המלך טורח וחוזר על טענותיהם, באותם מילים ממש**. לשם מה הוא עשה את זה? האם הוא ניסה להרויח זמן כדי לחשוב על פתרון?!...

תראה לו שהקשבת!

טמון כאן יסוד גדול, שגם נפסק להלכה!¹

¹ השולחן ערוך כותב (חו"מ יז, ז) "צריך הדיין לשמוע דברי הבעלי דינים, ולשנות אותם, שנאמר: ויאמר המלך זאת אומרת בני החי" וגו'.

לפני שאתה מציע פתרונות - תקשיב וְתִרְאֶה שהקשבת!

שלמה המלך רצה לתת לכל אחת מהנשים הרגשה שהוא הבין אותה לגמרי ולא פספס כלום. בשביל זה הוא חזר על דבריהם.

להקשיב זה השלב הראשון והקריטי כשמתחילים לעסוק במריבה.

אבל לא מספיק להקשיב, אלא צריך גם לתת לשני הצדדים את ההרגשה שהבנת אותם, שכל מילה שלהם התקבלה אצלך לגמרי. והדרך הנכונה ביותר לעשות זאת היא על ידי שתחזור על המילים שלהם.

אלישע עקף אותי!

- אלישע עקף אותך?

ר'ה, נחום דרך עלי!...

- נחום דרך עליך. למה?

הקשבה

נרחיב מעט על החשיבות של ההקשבה באופן כללי -

הקשבה היא אחד הדברים הנצרכים ביותר בכל הנוגע ליחסי אנוש וקשרים בין אנשים. בטיפול, ביעוץ ובחינוך. מול הילדים, מול הבני בית, ומול החברים והידידים.

הרבה פעמים אנשים מספרים לנו על הבעיות שלהם בלי שום מטרה לקבל הצעות לפתרונות. הם רק רוצים שנקשיב להם.

לפעמים אנו מציעים פתרונות והם מתעקשים על זוטות ופוסלים כל הצעה, ואיננו מבינים 'מה הסיפור שלהם'...

אבל זה בדיוק הסיפור. הם רוצים לספר את הסיפור שלהם, ושמישהו יקשיב. הדבר הנכון במקרים כאלו הוא: לא לתת עצות, לא להסביר ולא לסתור, לא לשכנע ולא לפסול, אלא פשוט להקשיב, ולהראות שאתה מקשיב ומבין. ברוב המקרים הם כבר ימצאו את הפתרון לבד! - לפעמים הם כבר יודעים את הפתרון תוך כדי שהם מדברים איתך... הם בסך הכל רוצים לפרוק את הלב, ושתהיה אוזן שזה ישפך לתוכה. זה קל ופשוט, רק צריך לשים לב.

הקשבה לילדים

כשמדובר על הילדים, זה חשוב עוד יותר. אצל הילדים ההקשבה קריטית לבנין הנפש. רוב השיחות שהילדים משוחחים עם ההורים, הם במטרה לשתף ולפרוק, לרוקן את הלב ולמצוא הכרה והבנה. שימו לב לסיפור הבא -

יענקי מגיע לאבא. בוכה, מוכה וחבול.

- מה קרה, יענקי?

- נפלתי.

- אמרתי לך לא לרוץ, למה לא מהרת?!

אבא של יענקי לא הבין דבר אחד. יענקי לא בא לספר לו שהוא נפל כדי להשתמש בו בתור 'בוחן תנועה' לבחון ולבלוש מה הסיבה שגרמה לתאונה המכאיבה... יענקי בסך הכל רוצה שאבא ירגיש אותו, יבין אותו, שיתן לו חיבוק ונשיקה ויהיה איתו.

התגובה הנכונה אמורה להיות:

מסכן שלי, בטח ממש כואב לך...

לשון הרע?

תגובה שגויה נוספת שעלולה להיות, היא זו -

יענקי: אבא, אפרים הרביץ לי סתם!

- אוי יענקי, זה לשון הרע! אסור לדבר על ילדים דברים רעים!

התגובה הזו לא נכונה משתי סיבות: ראשית, גם אם מדובר בלשון הרע, זו לא סיבה לא להקשיב לילד. הוא עדיין זקוק להרגשה שמבינים אותו ומרגישים מה עבר עליו.

ולכן, גם אם יש איסור של לשון הרע, צריכים להתחיל קודם בהקשבה, חיבוק ונשיקה, השתתפות ומילה טובה. ורק בסוף להשחיל **בעדינות** שבמקרים אחרים צריך לשים לב על המילים שלא יהיה מעורב בהם לשון הרע.

בנוסף, לגופו של ענין, אין לך 'לשון הרע לתועלת' גדול מזה. ברור שהמקום הנכון ביותר לספר בו מה אירע - הוא אצל האבא או המלמד.

אנו מחנכים את הילדים **ומחייבים אותם** שבכל מקרה של מריבה לא יעשו דין לעצמם, אלא יפנו להורים או למלמד ויספרו מה אירע. מבחינת הילד אנחנו כמו 'בית דין'. כשמישהו בא להגיש תלונה בבית דין, הוא לא נחשב 'מספר לשון הרע'...

הנשק העיקרי של ילדים במריבות הוא "אני אגיד אותך לרביה...", ואם גם את זה נקח להם, המריבות רק יתגברו והחלשים יסבלו בלי שום הגנה. ולכן האפשרות

לספר להורים או למלמד מה אירע, חייבת להיות זמינה, והמלמד חייב להתייחס אליה (כמובן, בחכמה ובמינון הנכון).

חלוקה ברורה

אמנם, יש מקרים שהילד לא אמור לספר למלמד, לדוגמא -

הרביה, פנחס מחביא בייגלאך בכיס ואוכל באמצע השיעור!

הרביה, אליהו אכל את הסוכריה לפני הזמן!

במקרים אלו זה אכן לשון הרע, ולא לתועלת. התועלת היחידה של הילד היא הרצון שלו לסגור חשבון עם החבר...

החלוקה היא מאוד ברורה ואפשר להסביר אותה לילדים: מה שקשור אליך - מותר לך ואתה צריך לספר למלמד, אבל מה שלא קשור אליך ולא מפריע לך אישית - זה לשון הרע.

בדברים כאלו, אם הרביה ראה - הוא יטפל בזה, ואם הוא לא ראה (או לא רצה לראות...) - אין צורך לספר לו. לפעמים אני אומר לילד: "מספיק שיש רביה אחד, לא צריך שיהיו בכיתה עשרים רעבע'ס"... והילד מחייך ומקבל את המסר בשמחה.

לדלות פרטים

כשאנו מקשיבים לילד ושומעים היטב את התלונה שלו, עלינו לנסות להוציא ממנו עוד פרטים שישפכו אור על הפרשה. בדרך כלל ילדים נוטים לתאר את הסיפור

בצורה קצת שונה מהמציאות... הם שוכחים מה בדיוק הם עשו, או מקטינים מאוד את החלק שלהם באירוע.
התפקיד שלנו הוא לעזור לילד לדייק בסיפור, וגם לשקף לו מה היה החלק שלו.
לדוגמא -

הילד: חיים דחף אותי...

- חיים דחף אותך?

הוא דחף אותי כי קצת משכתי לו את האוזן בלי כוונה.

- קצת משכתי לו את האוזן בלי כוונה והוא דחף אותך?

דוגמא נוספת -

רביה, שמעון הרביץ לי!

- שמעון הרביץ לך. למה?

זזתי קצת על המקום שלו והוא הרביץ לי.

- אהה. הוא הרביץ לך כי זזת על המקום שלו.

בהרבה מהמקרים, התלונה תסגר עוד לפני שהיא נפתחה. אחרי שאתה מקשיב לילד, ומגיע איתו יחד למסקנא שהתלונה שלו לא באמת זקוקה למענה, אפשר לקיים יחד "ויחזור לתלמודו"...

לדוגמא -

מנשה: הרביה, יצחק הרביץ לי!

- יצחק הרביץ לך. מה הוא עשה לך?

הוא נתן לי צביטה.

- למה?

כי דחפתי אותו.

במקרה כזה אין צורך לומר כלום, אפשר לסנן "אה...", ולהמשיך הלאה.

מריבות על רקע משחקים

שלומי: הרב'ה! מוישי לא רוצה להכניס אותי למשחק!

המלמד: ההמלצה שלי במקרה זה היא שתקים משחק מתחרה.

שלומי: אבל אף אחד לא רוצה לשחק איתי!

המלמד שואל את הילדים בכיתה: יש מישהו שרוצה לשחק עם שלומי?

הילדים: אני! אני! אני! (תמיד יש את אלו שרוצים).

הטיפול במקרה כזה דומה למאמר החכם: על שלום העולם עומד, אבל מחלוקת בונה אותו...

כשיש מריבה בתוך קבוצה אחת, זה מחריב את כל הקבוצה וכולם מפסידים. אבל כשמתחלקים לשתי קבוצות נפרדות, כל קבוצה בונה לעצמה ממלכה גדולה יותר, וזה בונה את שתיהם.

כש'ראש הכיתה' החליט שילד מסוים לא מוצא חן בעיניו, אותו ילד מרגיש שסוף העולם הגיע. אבל לכל ראש כיתה יש גם אופוזיציה, והילד הדחוי יכול לשמש בגאווה כ'ראש האופוזיציה'...

זכרו: התחרות בריאה למשק!...

שלב העימות

אחרי שסיימנו את השלב הראשון של ההקשבה, אנו עוברים לשלב השני - לקרוא לילד שהתלוננו עליו ולשמוע את הצד שלו בסיפור.

אנו לא יכולים לדעת מה אירע באמת, ולכן לא נאמר לו "למה הרבצת ליחזקאל", אלא נשאל בצורה מסופקת²:

יחזקאל אומר שהרבצת לו. זה נכון?

אם זה אכן אירע, יהיה מאוד קשה למרביץ להכחיש כשהמתלונן עומד מולו. במקרה שהמרביץ מודה באשמה, אפשר לומר לו לבקש סליחה, ולסיים את הסיפור.

במקרה שמתחיל ויכוח בין הילדים, זה מצוין. נותר לנו רק להקשיב מהצד לתמונה המושלמת שהולכת ונחשפת מול עינינו...

אם הויכוח לא מסתיים בהכרעה - שניהם יבקשו סליחה אחד מהשני, ו"יותר לא מרביצים!"...

למה עשית לי?

כשאנו עושים את העימות בין שני הצדדים, אפשר לשדרג את זה ולהשתמש

² טיפ שלימדני אחי הגדול, המלמד המומחה ר' בנימין זאב הכהן ראטה.

בהדרכה של הרמב"ם (דעות פ"ו ה"ו):

כשיחטא איש לאיש, לא ישטמנו וישתוק, אלא מצוה עליו להודיעו,

ולומר לו: למה עשית לי כך וכך? ולמה חטאת לי בדבר פלוני?

הרמב"ם כותב דבר פשוט - הילד הנפגע ישאל בעצמו את הפוגע: *"למה פגעת בי?"*

מאוד מעניין לראות את הסיטואציה הזו שבה הילד הנפגע שואל **במלוא הכאב** את השאלה: *"למה עשית לי כך כך"*. קשה לתאר זאת במילים, נסו ותראו.

יש בזה שלשה רווחים: **ראשית**, כך הנפגע משחרר בצורה מבוקרת את כעסיו, **בנוסף**, כך הפוגע עומד באופן בלתי אמצעי מול התוצאות הכואבות של מעשיו. **ולסיום** - זה מלמד את הילדים איך להתמודד בעצמם במריבות הבאות.

לדוגמא -

מוישי: הרב'ה! יענקי מדגדג אותי!

המלמד קורא ליענקי, ובמעמד שניהם הוא מורה למוישי לשאול את יענקי למה הוא מדגדג אותו.

מוישי ליענקי: למה אתה מדגדג אותי?

יענקי: חשבתי שאתה רוצה.

מלמד למוישי: אתה אוהב שמדגדגים אותך?

מוישי: לא.

מלמד למוישי: תגיד ליענקי שאתה לא אוהב שמדגדגים אותך.

מוישי ליענקי: אני לא אוהב שמדגדגים אותי!

מוישי: טוב, בסדר.

מלמד ליענקי: בפעם הבאה כשאתה חושב שמישהו מעוניין שתדגדג אותך, פשוט תשאל אותו לפני כן אם הוא אכן רוצה.

דוגמה נוספת -

מוישי למלמד: יענקי הרביץ לי!

המלמד: **תקרא ליענקי.**

יענקי מגיע.

המלמד למוישי: תשאל את יענקי למה הוא הרביץ לך.

מוישי ליענקי: **למה הרבצת לי?**

יענקי: כי אתה כל הזמן נדחף לי למקום!

מוישי: **גם אתה נדחף לי...**

המלמד ליענקי: כשמוישי נדחף לך למקום, האם יש עוד מה לעשות חוץ מלהרביץ?

יענקי לא עונה.

המלמד מחכה קצת וממשיך: **ניסית לדבר איתו?**

יענקי: לא.

מלמד: **אם הוא נכנס לך למקום, תגיד לו שכנראה הוא לא שם לב אבל הוא נכנס לך למקום.**

למחרת -

יענקי למלמד: מוישי נכנס לי למקום, ואמרת לי לו, והוא אמר לי שזה לא מעניין אותו!

מלמד ליענקי: **טוב שאמרת לרביה! (ולא הרבצת לו).**

המלמד קורא למוישי, מברר מעט, ואם הפנים של מוישי מסגירים מה שאירע... המלמד מתבונן, נוזף בו מעט וממשיך הלאה.

מה למדנו?

- להקשיב, ולחזור על המילים של המתלונן כדי להראות שהקשבתם והבנתם.
- לדובב ולחשוף פרטים נסתרים.
- לחדד מה מותר לומר להורים ולמלמד, ומה נחשב לשון הרע ואסור.
- לעשות עימות בין הניצים - עם שיטת הרמב"ם "למה עשית לי".